

בלבבי משכון אבנה

נקודה מתוך הפרשה

נצבים

בפרשתנו (דברים כט, יט. וכן שם, שם, כג, וכן שם, שם, כו, כז) מזהיר משה רבנו את עמ"י מפני הימשכות אחרי הגוים לעבודה זרה, שתעורר כעס אצל השי"ת. זעם ה' מתואר במספר אופנים: "יעשן אף ה'", "חרי האף הגדול הזה", "ויחר אף ה'", "באף ובחמה ובקצף גדול". האם אלה מילים נרדפות או שיש לכל ביטוי של כעס ה' משמעות שונה?

ביאור מורינו הרב שליט"א

אף וחימה וגו', שהם מתנגדים לאדם, עכ"ל. ובעומק שורשו הוא 'אף', שהוא כנגד הקב"ה. וכתוב בתורת חיים (סנהדרין צ ע"א), וז"ל, מהפ"א פשוטה לחודא רמז ל'אף', כמ"ש מפרש"י בתפילות (עיין ספר חסידים סימן תתשנ"ד, ריש תפילת י"ח), ולהכי לא תמצא שום ו'פ בתפילת י"ח, שכל המתפלל אותה ניצל מן: זעף, קצף, שצף, רשף, נגף, אף. משמע שהפ' לחודא רמז ל'אף', ולהכי כל המחבלים מושרשין בפ', וכולן בכלל 'אף' נינהו, לפי שיוצאין מן החוטם שהוא האף (כמ"ש בשערי אורה). לכן בכל מקום כתיב, "ויחרה אף ה'", "ויחר אף ה'", לפי שכל מיני משחיתין תלויין בו, עיי"ש.

ובשושן סודות (אות שי"ט, ענין בי"ד העליון) ביאר שמות חמישה הללו, וז"ל, האחד נקרא 'חרון', משהה הרחמים ההם ואינו מניחו לרדת. הב' נקרא 'אף', פוסק ודורס. והג' נקרא 'חימה', מחשיך בהרי חושך ואפילה ונובח. והד' נקרא 'קצף', מכריע ידו למעלה למנוע רחמים, וכו'. והה' נקרא 'משחית', מסתתר כשועל בין שבילי הכרמים לעקור איזה חלק מן שבילי הרחמים, עכ"ל.

וכתב השפתי כהן (דברים כא, טו), וז"ל, כנגד ד' יסודות: 'קצף' נגד רוח. 'משחית' נגד האש. 'אף' נגד המים. 'חימה' נגד העפר, עכ"ל.

ועיין בהרחבה ביאור שמות נרדפים מהתנ"ך, אות ק - קנאה - כעס - רוגז - אף - אנף - חימה - קצף. ומלב"ם (ישעיה נא, יג), ואכמ"ל.

אמרו חז"ל (פד"ר ג, יא) א"ר חייא בר אבא כיוון שאמר לו הקב"ה למשה ברקיע "קום רד מהר מזה", שמעו מלאכי חבלה ובקשו להזיקו, ואלו הן 'אף', 'חימה', 'קצף', 'משחית', ו'מכלה'. וכאן שהזכיר משה זכותן של שלושה אבות כדכתיב (שמות לב) "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך", ברחו 'קצף', 'משחית' ו'מכלה' (שהם כנגד ג' אבות), ונשתיירו שניים "הקשים" (אולם עיין עקדת יצחק שער צא הערה ד, שכתב שהם היותר קלים), 'אף' ו'חימה', אמר לפניו רבש"ע, הרי הזכרתי שלושה וברחו שלושה, עמוד אף אתה 'באף', מנין שנאמר (תהילים ז) "קומה ה' באפריך", הרי שעמד הקב"ה ב'אף', ומנין שעמד משה ב'חימה', שנאמר (שם קו) "לולי משה בחירו עמד בפרץ להשיב חמתו מהשחית". והרי שאף כנגד הקב"ה, וחימה כנגד משה, בבחינת פני משה כפני חמה. ובשבת (נה ע"א) אמרו שהם שישה, ואלו הם: 'קצף', 'אף', 'חימה', 'משחית', 'משבר', ו'מכלה', עיי"ש. ועיין תוס' (שם ד"ה קצף).

וביאר המהר"ל (שבת שם), וז"ל, יש שישה מיני פורענויות, והם ראשים אשר תחתיהם כל פורענות. והם יותר פורענות מן הכל, והוא שאמר אליהו (איוב ה) "בשש צרות יצילך", ולכן הם שש מיני פורענות, והדבר ידוע לחכמים ונבונים מאד. כי השישה נגד האדם שנברא בשישי וכו', מפני שכולל שש קצוות, כמ"ש חז"ל (ב"ר פח) "אחור וקדם צרתני", שהאדם נברא מן הארץ עד השמיים, ומן מזרח למערב ומן דרום לצפון. הנה אלו הם שישה קצוות שהאדם כלול מהם, ויש לאדם מתנגדים מכל צד, והם אלו שנקראים קצף